

6.2.3 ТАЪРИХИ ЗАБОН
6.2.3 ИСТОРИЯ ЯЗЫКА
6.2.3 HISTORY OF THE LANGUAGE

УДК 81.27

DOI 10.24412/3005-849X-2026-1-60-64

<p style="text-align: center;">ТАЪРИХНИГОРОНИ САДАҲОИ Х-ХIII ДАР БОРАИ СУХАН ВА СУХАНВАР</p> <p style="text-align: center;">АВТОРЫ ЛЕТОПИСЕЙ Х-ХIII ВЕКОВ О МЕСТЕ СЛОВА И ЛИТЕРАТОРА В ИСТОРИЧЕСКИХ СОЧИНЕНИЯХ</p> <p style="text-align: center;">AUTHORS OF CHRONICLES OF THE 10TH-13TH CENTURIES ON THE PLACE OF WORD AND WRITER IN HISTORICAL WORKS</p>	<p><i>Давлатзода Рухсора, н.и.ф., дотсент,</i> <i>директори МДТ “Коллеҷи омӯзгории ДДХ ба</i> <i>номи академик Б.Ғафуров (Хучанд, Тоҷикистон)</i></p> <p><i>Давлатзода Рухсора, канд. филол. наук,</i> <i>доцент, директор ГОУ “Педагогический</i> <i>колледж ХГУ им. академика Б. Гафурова»</i> <i>(Худжанд, Таджикистан)</i></p> <p><i>Davlatzoda Rukhsora, candidate in Philology,</i> <i>associate professor, dean of the SEI "Pedagogical</i> <i>College of KhSU named after academician</i> <i>B. Gafurov" (Khujand, Tajikistan)</i> <i>e-mail: ruhsoradavlatzoda1972@gmail.com</i></p>
---	---

Қайду ишораҳои таърихнигорони асрҳои Х-ХIII Абуалии Балъамӣ, Абулфазли Байҳақӣ ва Абуишиарафи Ҷурфодиқонӣ дар бораи мақоми сухан ва суханвар ба риштаи таҳлил кашида шудааст. Муаллифони таърихномаҳои маъруф таъкид кардаанд, ки суханвар бояд суханаширо бо каломи қўтоҳу нурмаъно баён кунад, аз нурғушо тақрор канораҷӯӣ намояд. Бино ба гуфтаи муаллифи “Таърихи Яминӣ” инсон ба туфайли пошандаи тухми сухан буданиш абадзинда аст. Ба ақидаи таърихнигорон забони таърихнома набояд хушкӯ холӣ ва обиуста бошад, беҳтар аст таърихнома бо ҳикоеҳои латиф оро дода шавад. Ҳамчунин дар таърихномаҳо ҷо-ҷо истифода намудани порчаҳои манзум ба онҳо ҳусни иловагӣ мебахшад. Хулоса шудааст, ки қайду ишораҳои муаллифони таърихномаҳои садаҳои Х-ХIII аз як тараф бо зебоию равонӣ ва тавоноиву матонат касб кардани забони тоҷикӣ мусоидат карда бошанд, аз ҷониби дигар, ба ташаққули сабки иншои таърихномаҳои ҳам замони худ ва ҳам қуруни минбаъда таъсири назаррас расонидаанд.

Калидвожаҳо: осори таърихии садаҳои Х-ХIII; таърихнигорон; Байҳақӣ; Балъамӣ; Ҷурфодиқонӣ; сухан; қайдҳо; сабки таърихномаҳо

Анализируются заметки и разрозненные указания авторов известных летописей Х-ХIII вв. Абуали Балъами, Абулфазла Байҳақи и Абуишиарафа Ҷурфодиқони о роли слова и литератора в исторических сочинениях. Знаменитые летописцы подчеркивали, что автор должен выразить мысль кратко, лапидарно, содержательно, всячески избегать многословия и повторов. Как отмечает автор «Истории Ямини», человек приобретает вечность благодаря сеянию семян слова. По мнению авторов летописей, язык исторического сочинения не должен быть сухим и избитым, поэтому необходимо украсить изложение изящными рассказами. Периодическое использование в летописях поэтических отрывков придает им дополнительное украшение. Сделан вывод, что замечания авторов исторических летописей Х-ХIII веков, с одной стороны, придали языку указанных произведений изящество, плавность и степенность изложения, а с другой, оказали значительное влияние на стиль изложения как современных им летописей, так и исторических сочинений последующих столетий.

Ключевые слова: исторические летописи X-XIII веков; летописцы; Байхаки; Балъами; Джурфодикони; слова; замечания; стиль летописей

The article analyzes notes and scattered indications of the authors of famous chronicles of the X-XIII-th centuries, Abuali Bal'ami, Abulfazl Bayhaqi, and Abushsharaf Jurfodikoni, on the role of the word and the writer in historical works. Famous chroniclers emphasized that the author should express his thoughts concisely, succinctly, and meaningfully, avoiding verbosity and repetition at all costs. As the author of "The History of Yamini" notes, man attains eternity by sowing the seeds of words. As the author of "The History of Yamini" notes, a person acquires eternity by sowing the seeds of words. According to the authors of chronicles, the language of historical writing should not be dry and hackneyed, so it is necessary to embellish the narrative with elegant stories. The occasional use of poetic passages in the chronicles adds further embellishment. It is concluded that the comments of authors of historical chronicles from the 10th to 13th centuries, on the one hand, imbued the language of these works with elegance, fluency, and a measured delivery, and on the other, had a significant influence on the style of both contemporary chronicles and historical works of subsequent centuries.

Key-words: historical chronicles of X-XIII-th centuries; chroniclers; Baihaki; Bal'ami; Jurfodikoni; words; notes; chronicle style

Маълум аст, ки сухан ҳамчун воситаи муҳимми баёнкунандаи ҳақиқати воқеи шинохта шуда, бо шуур робитаи устувору ногустастанӣ дорад. Тафовути асосии инсон аз дигар мавҷудоти рӯи олам низ дар соҳиб будани ӯ ба чунин ду неъматӣ олай, яъне шууру забон дида мешавад. Ин аст, ки аз қадимулайём аҳли илму адаб ба сухану суханварӣ аҳамияти якумдараҷа дода, нақши муҳим доштани онро дар камолоти ақлу дониш, ривочи маънавиёти шахс таъкид намудаанд. Сатҳи дониш, дараҷаи биниш ва пояи фазилати ҳар инсон аз тарзи гуфтору навиштори ӯ ба таври возеҳ аён мегардад. Ба ин самти сухану суханварӣ дар қатори суханпаҷӯҳои дигари асримиёнагӣ таърихнигорони даврони гузашта, ба хусус садаҳои X-XIII низ таваҷҷуҳ зоҳир кардаанд. Ба чунин вижагии таърихномаҳои асримиёнагӣ ишора намуда, Президенти кишварамон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон фармудаанд, ки “асарҳои таърихӣ ҳам яке аз сарчашмаҳои муҳимми омӯзиши забон ба шумор меравад” [1, с. 163].

Аз ин рӯ, дар ин мақола дар хусуси андешаҳои Хоҷа Абулфазл Муҳаммад ибни Ҳусайни Байҳақӣ дар “Таърихи Байҳақӣ”, Абуалӣ Муҳаммад ибни Муҳаммади Балъамӣ дар тарҷумаи “Таърихи Табарӣ” ва Абушшарафи Ҷурфодиконӣ дар тарҷумаи “Таърихи Яминӣ”-ро доир ба сухану суханварӣ манзури хонандаи муҳтарам карданӣ ҳастем.

Аз байни чанд таърихномаи дигар интихоб карда шудани ин се асар ба он вобаста аст, ки онҳо дар қатори шоҳкориҳои то замони муғул таълифгардида қарор дошта “...ба насри зебо ва забони шево навишта шудаанд” [1, с. 328].

Аз қайду ишораҳои ҳар се таърихнигор бармеояд, ки мавқеи сухан аз тамоми ганҷинаҳои дар зиндагӣ вучуддошта болотар буда, онро тамоми дороиҳои дигари дунё иваз карда наметавонад. Ба ин маънӣ дар тарҷумаи “Таърихи Яминӣ” чунин омадааст: Бибояд донист, ки сухан *шарифтар фазилате* аст, ки одамай бад-он мутаҳаллӣ аст ва *баландтар пояест*, ки фазли Офаридгор инсонро бад-он махсус мекунад ва *бузургтар маосирест*, ки оқил бад-он домани мафохир бар ашрофу ақобир мекашад ва *судмандтарин сармояест*, ки шарафи ахлоф баъд аз аслоф бад-он пайдо мешавад [10, с. 302].

Соҳибони осори таърихӣ ё мутарҷимони ин гуна таълифот ба он ишора намудаанд, ки барои дар иқлими сухан пирӯз шудани қаламкаш зарур меояд, ки суханаш мутобик ба қонуни адаб чараён гирифта, поку равон, бидуни саҳви саҳлу саҳт баён шуда, равшану возеҳ бошад. Воқеан, “забони поё ва пӯёи мо бо таҷрида ва ганҷинаи ғании луғавии дар тули

хазорон сол анбоштаву андӯхтаи худ барои истифода дар ҳамаи соҳаҳо имконоти кофӣ дар ихтиёр дорад» [6, с.4]. Ин аст, ки забони модарии мо бо фасоҳату назокати худ дар давоми асрҳо дар ифодаи матлабҳои зарур мададрасони аҳли қалам гардида, ба эшон баҳри нишонрас баён гардидани андешаҳои мусоидат кардааст. Абуалии Балъамӣ ба ин нукта ишора карда, “*забоне фасеҳу суханони некӯ*”-и шахсро яке аз аломатҳои фазилати ӯ ба шумор овардааст [3, қ.2, с. 893].

Таърихнигорон хангоми ба фасоҳати сухан дахл кардан хушдор додаанд, ки бояд суханвар матлабашро бо каломӣ кӯтоҳу пурмаъно баён намояд, суханаш бомеъёр бошад, аз пурҳарфӣ канораҷӯӣ намояд, аз такрори айни як гап парҳез кунад, мақому мавқеи ҳар вожаи гуфтаашро донад. Ҳар кадом инсон “ба фасоҳати суханон ва муҳкамии назм ва бисёрӣ маонӣ, ки андар вай аст”, бояд фахр кунад [3, қ.2, с. 1523].

Абулфазли Байҳақӣ диққати аҳли суханро ба он равона кардааст, ки дар раванди ифодаи фикр, ба хусус хангоми навиштор қаламкаш бояд роҳи эҳтиётро пеша намояд, то ки пас аз он пушаймон нагардад. Аҳли сухан дар ҷараёни андешаронӣ бояд на танҳо вожаву таркибу ибора, балки он унсурҳои сарфию нахвиرو интиҳоб кунад, ки ба сарех баён шудани матлаб қодир бошанд: *Ва эҳтиёт бояд кард нависандагонро аз ҳар чӣ нависанд, ки аз гуфтор боз тавон истод ва аз набиштан боз натавон истод* ва набишта боз натавон гардонид [2, с. 708-709].

Мусаллам аст, ки дар ривочи таркиби луғавӣ, ташаккули калимаҳои нав ба нави сохтаву мураккаб ва омехтасохт нақши адибони гузаштаву имрӯза хеле калон аст. Маҳз тавассути кӯшиши пайвастаи онҳо забони тоҷикӣ зебоиву равонӣ ва тавоноиву матонати беназир пайдо кардааст, роҳи эҳтиётро пеш гирифтани онҳо боис шудааст, ки аз саҳлангорӣ, амали таҳминӣ, тақлиди маҳз, ки метавонад меваҳои талх ба бор оварад, даст кашида шавад. Ин аст, ки Абулфазли Байҳақӣ чанде аз адибони пешгузаштаву ҳамзамонашро тавсиф намуда, хидмати онҳоро дар ривочи суханварӣ таъкид намудааст ва фармудааст, ки *устодони асрҳо чун Унсуриву Асҷадию Зайнабию Фарруҳӣ, ...дар сухан мӯӣ ба ду ним шиқофад ва дасти бисёр кас дар хок молад...* [2, с. 335].

Дар тарҷумаи “Таърихи Яминӣ” ишора ба он шудааст, ки инсон ба туфайли пошандаи тухми сухан буданаш абадзинда аст, маҳз ба туфайли заҳмати ӯ сухан ба пасояндагон ёдгор мемонад, суханвариву сухандонӣ аз ҷумлаи ҳунарҳои воло ҳисоб меёбад: *Ва одамӣ аз рӯи ҳақиқат шачараест, ки самарааш сухани рақиқ ва маонии дақиқ аст.* Ва аз ҷумлаи аҷоиб он аст, ки шачара фонӣ мешавад ва авосифи марг онро аз бех бармеканад ва сар-сари қаҳри аҷал баргу бориш бимерезонад ва *бо ин ҳама самарааш солҳои дароз боқӣ мемонад ва шарафи одамӣ бар дигар ҳаявонот ба мазийяту фазилати калом аст* [10, с. 302].

Ин гуна қайдҳои дар таърихномаи зикргардида ва дигар осори таърихии садаҳои X-XIII дар чанд мавриди дигар низ мушоҳида шуда, ба таври маҷоз будани сухани адибон, на аз назари таҳқиқ ба эъҷоз [10, с. 308], ба забони фасеҳу қофиядор некӯ садо додани сухан [3, қ.2, с. 897], ширини бомаънӣ будани лафзи ироанамудаи аҳли қалам [2, с. 335], шеъргуна будани каломӣ бархе аз онҳо [3, қ.1, с. 88], фасеҳбаён маҳсубшавии каломӣ эшон ва басо некӯ тақаллум карданашон [3, қ.2, с. 944], дар ширинзабонӣ ҳамто надоштанишон [3, қ.2, с. 910] ва монанди инҳо таъкид гардидааст.

Маълум аст, ки адиб ё таърихнависро зарурат пеш меояд, ки қабл аз офаридани асар забонро бо тамоми нозуқиҳои омӯзад, онро ба фармони худ дарорад, дар сурати иҷро накардани ин амал вай наметавонад, ки асари шоиставу писандида эҷод намояд. Ба ин нукта ишора карда профессор Р. Ғаффоров навиштааст, ки “зарурат ва вазифаи забон дар ин маврид ҳамчун оҳанг дар мусиқӣ ва ҳамчун ранг дар санъати тасвирист... Ин амал дар касби нависандагӣ ба кори рассом шабоҳати том дорад: рассом ҳам пеш аз тасвири лавҳае аввал бо тааммуқи тамои хеле муддат онро муоина мекунад, ҷамеи ҷузъиёташро ба мушоҳида

мегирад, сипас ба рангҳои басо гуногуни назди худ дурудароз чашм дӯхта, рангеро хоста мегирад, ки бо хосияти предмети тасвиршаванда айнияти комил дошта бошад. Агар суратгар рангеро бечо ба кор барад, тамоми лавҳа осеб мебинад...” [4, с.5-6].

Андешаҳои ба чунин гуфтаҳо шабоҳатдоштаро дар вақташ Абулфазли Байҳақӣ изҳор намуда, бо забони хушкӯ холи ва обшуста баён кардани матлабро нарасидида, ҳамон таърихномаҳо беҳтар мешуморад, ки дар он ҳикоятҳои латиф бо забони шевою гӯшнавоз оварда шаванд. Байҳақӣ ҳодисаву воқеоти замони куҳанро аз осори пешиниён гирд оварда, бо мақсади рангину қолиб шудани услуби нигоришаш онҳоро бо ҳикоеҳои латиф ороиш медиҳад [2, с.24]: *Ва таърих ба чунин ҳикоятҳо орошта гардад* [2, с. 186]. Ҳар кӣ бихонад, донам, ки айб накунад ба овардани ин ҳикоят, ки бефоида нест ва *таърих ба чунин ҳикоят орошта гардад* [2, с. 379]. Ва ман ҳикояте хондаам дар ахбори хулафо, ки ба рӯзгори Муътасим будааст ва лаҳте бад-ин монад, ки биёвардаам, аммо ҳафта аз ин рафтааст. *Воҷибтар дидам ба овардан, ки китоб, хосса таърих, бо чунин чизҳо хуш бошад, ки аз сухан сухан мешикофад, то хонандагонро нишот афзояду хондан зиёдат гардад...* [2, с. 222-223].

Абулфазли Байҳақӣ ҷонибдори сухани кӯтоҳу муҳтасар, вале пурмаънӣ буда, пешниҳод мекунад, ки он бояд ҳадафрас бошад. Воқеан, сухани бисёри каммазмун яке аз нуқсҳои фоҳиши ҳусни калом ба шумор рафта, боиси хориӣ гӯянда мегардад. Кам гуфтани некӯ гуфтан, кам гуфтани чун дур(р) гузида гуфтан беҳтарин сифати одаме буда, пурҳарфӣ яке аз нишонаҳои беҳирадиву бефарҳангии соҳибсухан аст. Ин аст, ки муаллифи “Таърихи Байҳақӣ” фармудааст: *Ва Ҳорунарашид Чаъфарро, писари Яҳеи Бармак, чун фармуда буд, то бидушанд, мисол дод, то ба чаҳор пора карданд ва ба чаҳор дор кашиданд ва он қисса саҳт маъруф аст ва наёвардам, ки сухан саҳт дароз мекашад ва хонандагонро малолат афзояд ва таърихро фаромӯш кунанд ва Булфазлро будӣ, ки чизҳои ношоист гуфтандӣ (маънои ҷумла: имкон дорад, ки маро, яъне Абулфазли Байҳақиро носазо гӯянд-Д.Р.)* [2, с. 247].

Ҳамчунин муаллифи таърихномаи мазкур ҷонибдори дар ин гуна осор ҷо-ҷо ба кор бурдани порчаҳои манзумро сабаби ороиши матни асар мешуморад: *Ва дар миёни мазокирот вайро гуфтам: «Ҳарчанд ту дар рӯзгори султони гузашта набудӣ, ки шеъри ту дидаандӣ ва силату навоҳт мар туро камтар аз он дигарон набудӣ, акнун қасидае бибояд гуфт ва он гузаштаре ба шеър тоза кард, то таърих бад-он орошта гардад»* [2, с. 328].

Вобаста ба масъалаи суханварӣ бояд гуфт, ки дар гузашта дар қатори навҳои дигари наср номанигорӣ низ ривоч дошта, дар аҳди Тоҳириёну Саффорӣён забони номаҳои девонӣ арабӣ, дар даврони Сомониёну Ғазнавиён (ба ҷуз номаҳои ба хилофат ирсолшаванда) ва Салҷуқиёну Хоразмшоҳӣён форсӣ-тоҷикӣ буда, услуби нигориши номаҳои замони Сомониён содаву раван, вале даврони баъдӣ омезишёрфта бо забони арабӣ буд [5, с.3].

Номанигорӣ аз дабир хуб донишмандони нозуқиҳои ҳар калимаро тақозо карда, бо насри зебову забони шево таълиф мегардид ва аз ин гунаҳо вижагиҳои он Байҳақӣ ҳамчун дабири афзал ва муаррихи соҳибфазл огоҳии комил дошт. Дар мавриде худи муаллифи “Таърихи Байҳақӣ” ба ин нуқта чунин ишора мекунад: *Ва турфа (шигифт, аҷиб-Д.Р.) он буд, ки гурӯҳеро бо ҳештан биёварда буданд, чун Абулқосими Ҳариш ва дигарон ва мехостанд, ки ба рӯи устодам баркашанд, ки эшон фозилтаранд ва бигӯям, ки эшон шеър ба гоҳт некӯ бигуфтандӣ ва дабири нек бикардандӣ, валекин ин наमत (равии, гуна-Д.Р.), ки аз тахти мулк ба тахти мулк бояд набишт (яъне расму одобии номанигорӣ аз ҷониби як подшоҳ ба подшоҳи дигар фанни хос аст ва кори ҳар дабир нест-Д.Р.), дигар аст ва мард он гоҳ огоҳ шавад, ки набиштан гирад ва бидонад, ки паҳнои кор чист?* [2, с.122].

Ҳамин тавр, ин таърихнигор дар мавридҳои дигар низ бо тақозои баёни матлаб роҷеъ ба гуфтору навиштори “саҳт некӯ” [2, с. 286, 341, 343], ба майдони балоғат даромадану ҷавлонҳои ғариб намудани иддае аз саворони назму наср [2, с. 427], дорои забони фасеҳу

хатти некӯ ба форсиву ҳиндӣ будани бархе аҳли қалам [2, с. 498, 509, 561] ва ғайраҳо андешаҳои қолибу муфид ироа кардааст.

Аз зикри чанд нуктаи парешон пай бурдан душвор нест, ки муаллифону мутарҷимони таърихномаҳои садаҳои X-XIII дар баробари таҳлили воқеоти марбут ба ҳаёти иқтисодиву иҷтимоӣ ва сиёсии айёми гузашта бо тақозои баёни андеша ба сухану суханварӣ, мақому мавқеи он дар ҷомеа низ қайду ишораҳои қолиб изҳор намудаанд.

ПАЙНАВИШТ:

1. Эмомалӣ Раҳмон. *Забони миллат-ҳастии миллат. Китоби 2. Забон ва замон.* – Душанбе: Наириёти муосир, 2020. -432с.
2. Байҳақӣ, Хоча Абулфазл Муҳаммад ибни Ҳусайн. *Таърихи Байҳақӣ. Таҳиягари матн, муаллифи муқаддима, ҳавошӣ ва феҳристҳо С. Муллоҷон.* – Душанбе: Бухоро, 2014. -774с.
3. Балъамӣ, Абуалӣ Муҳаммад ибни Муҳаммад. *Таърихи Табарӣ. Ҷилди 1. Бо муқаддима ва тавзеҳоти М. Умаров ва Ф. Бобоев.* -Техрон, 1380 / 2001. -817 с.
4. Гаффаров Р. *Нависанда ва забон.* – Душанбе: Ирфон, 1977. -207с.
5. Зоиров Х. *Айнулқузоти Ҳамадонӣ ва ҷойгоҳи «Номаҳо»-и ӯ дар насри форсу тоҷики асри XII.* – Хучанд: Ношир, 2024. -339с.
6. Мирзо Ҳасани Султон. *Забони нӯё ва поё.* – Душанбе: Дониш, 2018. -229с.
7. Камолитдинов Б. *Сухан аз баҳри дигарон гӯянд.* – Душанбе: Интерньюс-Тоҷикистон, 2001. -171с.
8. Фаршедвард Х. *Масъалаи дурусту Ғалат, нигоришу пажӯҳиш дар забони форсӣ.* – Техрон: Интишороти «Сухан», ҷони аввал, 1387. –472 с.
9. Хоҷаев Д. *Афкори забониносии тоҷик дар асрҳои X-XVI.* – Душанбе: Маориф ва фарҳанг, 2013. -343с.
10. Ҷурфодиконӣ А. *“Тарҷумаи “Таърихи Яминӣ”.* Муқаддима, таҳия, таҳия, таълиқот, луғот ва феҳристи Н. И. Ғиёсов. – Хучанд: Ношир, 2013. -416с.
11. Шаҳбози Кабир, Давлатбеки Хоча, Сулаймон Анварӣ. *Сухан бифканад минбару дорро...* – Душанбе: Адиб, 2008. -176с.

REFERENCES:

1. Emomali Rahmon. *Nation's Language – Nation's Existence. Book 2. Language and Period.* – Dushanbe: Modern publishing house, 2020. -432 pp.
2. Baihaki, Khoja Abufazl Muhammad ibn Husain. *Baihaki's History. Text preparation, introduction author, comments and notes of S/Mullojon.* – Dushanbe: Bukhoro, 2014. -774 pp.
3. Bal'ami, Abuali Muhammad ibn Muhammad. *Tabari's History. Volume 1. With introduction and index of M. Umarov and F. Boboev.* -Tehran, 1380 / 2001. -817 pp.
4. Gafforov R. *Author and Language.* – Dushanbe: Irfon, 1977. -207 pp.
5. Zoirov H. *Ainulkuzot Hamadoni and the place of his “Chronicles” in Persian-Tajik Prose of XII century.* – Khujand: Noshir, 2024. -339 pp.
6. Mirzo Hasan Sulton. *Searching and Steady Language.* – Dushanbe: Donish, 2018. -229 pp.
7. Kamoliddinov B. *They Say for the Sake of others.* – Dushanbe: Internews-Tajikistan, 2001. -171 pp.
8. Farshedvard Kh. *Issues of correct and error, discussion and research in Persian Language.* – Tehran: Publishing house «Sukhan», the first edition, 1387. –472 pp.
9. Khojaev D. *The Viewpoint of Tajik Linguistics in X-XVI centuries.* – Dushanbe: Maorif and farhang, 2013. -343 pp.
10. Jurfodikoni A. *“Translation of “Yamini's History”.* Introduction, preparation, vocabulary and index completed by N/I/Giyasov. – Khujand: Noshir, 2013. -416 pp.
11. Shahboz Kabir, Davlatbek Khoja, Sulaimon Anvari. *The Word Precipitates the Ambon and Gallows...* -Dushanbe: Adib, 2008. -176 pp.